

В'ячеслав МЕДЯНИК
доцент кафедри
адміністративно-правових
дисциплін та публічного управління
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
доктор юридичних наук

ЩОДО НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ТА ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Нормативно-правове регулювання гуманітарної та волонтерської діяльності в умовах воєнного стану в Україні формується на основі конституційних принципів, які забезпечують захист прав людини, свободу асоціацій та добровільну участь громадян у суспільних процесах, адаптованих до надзвичайних обставин. Воєнний стан, введений відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», передбачає спеціальні механізми для організації допомоги, де гуманітарна діяльність набуває статусу стратегічного елемента національної безпеки, а волонтерство інтегрується в систему цивільного захисту. Це регулювання охоплює не лише національне законодавство, а й міжнародні зобов'язання України, такі як ратифіковані конвенції про гуманітарне право, які встановлюють стандарти для надання допомоги в конфліктах. У територіальних громадах таке регулювання стає основою для локальної координації, де органи влади зобов'язані створювати умови для безперешкодної роботи волонтерів, забезпечуючи їхню безпеку та доступ до ресурсів.

Правові норми, що регулюють волонтерську діяльність під час воєнного стану, акцентують увагу на гарантіях для учасників, включаючи страхування, компенсацію витрат та захист від відповідальності за дії в екстремальних умовах, де волонтери часто працюють у зонах ризику. Зокрема, законодавство передбачає спрощені процедури реєстрації волонтерських організацій, звільнення від оподаткування на ввезення гуманітарних вантажів та механізми координації з військовими адміністраціями. У територіальних громадах це проявляється через створення місцевих положень, які інтегрують волонтерів у систему цивільної оборони, дозволяючи їм брати участь у евакуації, розподілі допомоги та моніторингу потреб населення. Такі норми забезпечують юридичний захист волонтерів від можливих перешкод з боку влади, сприяючи мобілізації ресурсів на локальному рівні, де громади можуть самостійно визначати пріоритети допомоги, адаптуючи їх до специфіки регіону, наприклад, прифронтових чи деокупованих територій. Крім того, регулювання враховує етичні аспекти, забороняючи використання волонтерства для політичних чи комерційних цілей, що зберігає довіру суспільства до цих ініціатив [1].

Основний законодавчий акт, що визначає рамки волонтерської діяльності, встановлює її як добровільну, безкорисливу допомогу, спрямовану на благо суспільства, з особливим акцентом на умови воєнного стану, де волонтери отримують статус учасників цивільного захисту. Цей акт деталізує права волонтерів на інформацію, ресурси та співпрацю з державними органами, а також обов'язки щодо прозорості та звітності. У контексті територіальних громад він передбачає створення реєстрів волонтерів на місцевому рівні, що полегшує координацію з органами самоврядування та забезпечує ефективний розподіл завдань. Наприклад, волонтери можуть бути залучені до організації пунктів видачі допомоги, моніторингу гуманітарних конвоїв чи надання першої медичної допомоги, з юридичним забезпеченням їхньої діяльності через угоди з громадами. Таке регулювання також враховує міжнародні стандарти, адаптуючи їх до національних реалій, де воєнний стан вимагає швидких рішень, таких як тимчасове звільнення від бюрократичних процедур для ввезення товарів [2].

Зміни до законодавства про волонтерську діяльність, внесені в період інтенсифікації конфлікту, розширюють можливості для підтримки ініціатив, вводячи нові форми стимулювання, такі як державні гранти та податкові пільги для донорів. Ці зміни акцентують на адаптації норм до воєнних умов, де гуманітарна діяльність інтегрується з волонтерством через створення спільних платформ для збору та розподілу ресурсів. У територіальних

громадах це проявляється в посиленні ролі місцевих рад у контролі за діяльністю, з обов'язковим веденням обліку допомоги для уникнення зловживань. Норми також передбачають механізми відповідальності за порушення, такі як штрафні санкції за нецільове використання коштів, що підвищує прозорість процесів. Крім того, регулювання охоплює аспекти міжнародної співпраці, дозволяючи волонтерам координувати зусилля з іноземними організаціями під наглядом держави [3].

Законодавство про благодійну діяльність встановлює правові основи для функціонування організацій, що надають гуманітарну допомогу, визначаючи їх як неприбуткові структури з правом на податкові звільнення та державну підтримку. В умовах воєнного стану цей акт адаптується для спрощення реєстрації благодійних фондів, дозволяючи швидке залучення ресурсів для територіальних громад. Він деталізує процедури обліку пожертв, розподілу допомоги та звітності перед донорами, що забезпечує довіру до системи. У громадах таке регулювання дозволяє створювати локальні фонди, які координують гуманітарні поставки, інтегруючи їх з волонтерськими мережами. Норми також враховують ризики воєнного часу, передбачаючи механізми захисту активів організацій від конфіскації чи пошкодження [4].

Внесені зміни до законодавства про волонтерську діяльність у 2022 році фокусуються на посиленні підтримки в умовах агресії, вводячи нові гарантії для волонтерів, такі як медичне страхування та компенсація за пошкоджене майно під час виконання завдань. Ці зміни розширюють визначення волонтерства, включаючи онлайн-ініціативи та інформаційну підтримку, що актуально для територіальних громад у віддалених регіонах. Регулювання передбачає створення спеціальних комісій при військових адміністраціях для нагляду за діяльністю, забезпечуючи координацію з національними структурами. Крім того, норми спрощують ввезення гуманітарних вантажів, скасовуючи митні бар'єри для акредитованих організацій [5].

Концептуальні документи державної політики щодо розвитку волонтерства до 2030 року окреслюють стратегічні напрями, включаючи інтеграцію гуманітарної діяльності в систему національної безпеки під час воєнного стану. Вони передбачають створення програм для навчання волонтерів, розвитку інфраструктури та моніторингу ефективності ініціатив на рівні територіальних громад. Таке регулювання акцентує на партнерстві між державою, громадами та міжнародними організаціями, з акцентом на сталість процесів після завершення конфлікту. Документи також визначають пріоритети, такі як підтримка вразливих груп населення через волонтерські проєкти [6].

Отже, нормативно-правове регулювання гуманітарної та волонтерської діяльності під час воєнного стану забезпечує комплексний підхід до організації допомоги в територіальних громадах, поєднуючи національні закони з адаптаційними механізмами для ефективного реагування на виклики.

---

1. Сірко В. С. Волонтерство під час війни в Україні: права та гарантії. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. Вип. 2. С. 124–129.

2. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI (в редакції від 13.12.2022). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text (дата звернення: 09.02.2026).

3. Панченко А. О. Волонтерська діяльність як одна із форм благодійної діяльності в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2024. Вип. 84. Ч. 2.

4. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05.07.2012 № 5073-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text (дата звернення: 09.02.2026).

5. Про внесення змін до Закону України «Про волонтерську діяльність» щодо підтримки волонтерської діяльності: Закон України від 15.08.2022 № 2519-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2519-20#Text (дата звернення: 09.02.2026).

6. Про схвалення Концепції Державної цільової програми з розвитку волонтерської діяльності в Україні на період до 2030 року. URL: https://www.msp.gov.ua/projects/922 (дата звернення: 09.02.2026).